

**THE DISMEMBERMENT OF THE VILLAGE IN THE WORKS OF AUGUSTIN
BUZURA AND SZABÓ GYULA**

Marosfői Enikő, PhD Student, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureș

Abstract: The land is the reason for work, for family and for life. This was valid until the campaigns designed to collectivize peasant agriculture, which destroyed families, "the old land culture" and the life of many peasants, or whole villages. Aggression, murder, terror characterised this change of "point of view", change described with neatness by Augustin Buzura and Szabó Gyula in their novels. Reading their books, we will find eye-catcher similarity of happenings and effects. This paper will analyze and show the consequence of establishment of the new era.

Keywords: village, new era, agriculture, peasant, novel, change

România după cel de-al II-lea Război Mondial, ca și statele vecine din Europa Centrală și de Est, a intrat în sfera de influență sovietică. Evenimentele erau puternic influențate de faptele și întâmplările Războiului Rece și de prezența oastelor ruse în teritoriu. Obiectivul de maximă prioritate și de urgență de după război era relansarea economiei și reconstrucția țării. În acea perioadă principala ocupație economică era agricultura, aproximativ 75% a populației țării era țăran, cu proprietăți de diferite dimensiuni sau numai slugi ale moșierilor, dar cu o dragoste de pământ înăscut și învățat de-a-lungul secolelor.

Amândoi scriitorii discutați au avut contact cu acest sentiment. Cel maghiar, Szabó Gyula, a trăit evenimentele colectivizării, iar cel român, Augustin Buzura, a cercetat și a văzut urmările faptelor acestui proces crud, plin de oroare, de distrugere, de nimicirea tradițiilor seculare. Tragedii individuale și sociale au însoțit această experiență absurdă, definită ideologic, care nu ținea cont de natura umană și de valorile sau echilibrul economiei, care a lăsat ca moștenire ani întunecați și dureroși.

Conform ideologiei marxiste, țăranii, ca mici producători, dispun asupra uneltelor proprii, dar sunt incapabili de a se organiza după nevoile individuale. Pornind de la această premisă, ei trebuie să fie conduși de cineva. Pornind de la statutul lor social și economic, politic sunt aprioric ambivalenți, dat fiind că pe de o parte, ca proprietari, sunt rudele capitaliștilor, pe de altă parte, ca lucrători, sunt în strânsă legătură cu muncitorimea. Bazându-se pe această idee, în sens leninist, țăranii producători de materii prime prezintă și caracteristici burgheze și capitaliste și mai ales de exploatatori. De aceea colectivizarea lor după modelul sovietic era inevitabilă, țăranimea fiind văzută ca unitate ce trebuie cucerită, ca dușman.

În România colectivizarea satului tradițional s-a desfășurat între anii 1949 -1962, proces care s-a desfășurat în trei etape, după cum urmează: etapa de început (între '49 - '53), etapa de stagnare (între '53 - '56) și etapa de finalizare în forță (între '57 - '62). „Liderii comuniști erau convinși că micile proprietăți agricole sunt inerent nerentabile, că sunt condamnate la înapoiere tehnologică și că nu se pot moderniza. De asemenea, ei considerau că soluția acestei probleme o constituie exploatarea agricolă pe suprafețe mari și că singura entitate capabilă să adune aceste proprietăți mari și să le administreze eficient este statul.”¹ Colectivizarea agriculturii – una dintre crimele regimului comunist. A rupe atașamentul față

¹Vladimir Tismăneanu, „Raport final” CPACDR, București, 2006, pg. 426

de pământ, a elimina tradițiile rurale și a organiza agricultura după modelul soviet „kolhoz” - era scopul comuniștilor. Transpunerea acestor planuri în realitate, a adus nenorocire nu numai miilor de familii afectate ci și naturii și agriculturii.

La finalizarea procesului a dispărut proprietatea privată, s-a realizat naționalizarea totală. În agricultură, după modelul sovietic, s-au înființat GAC-uri (Gospodării Agricole Colective) și GAS-uri (Gospodării Agricole de Stat), țărănimea moșieră erau recrutată forțat, prin bătaii, obligare, amenințare. Le luau pământurile, bunurile, casa, uneltele agricole, animalele, chiar și oalele, hainele le erau naționalizate. Munca de lămurire era nu de puține ori brutală. Odată stigmatizați, moșierii chiaburi erau obligați la fapte imposibil de realizat, ca de exemplu, după cum ne prezintă Szabó Gyula în următorul dialog:

„- Ți se atrage în mod special atenția, că dacă nu te duci la semănat, se va lua proces verbal de sabotaj pe numele tău, ca și lui Pallós Ferenc ieri, care a satisfăcut ordinea de cărat piatră dar a sabotat semănatul.

- Dar cum să meargă în același timp și la cărat piatră și la semănat?

- Asta este treaba lui! Și azi trebuie să meargă și la semănat și la săpat fundamentul Ca și tu.”²

Urmarea era un alt proces verbal, hărțuire din partea autorităților.

Reprezentanții statului erau niște ființe, în cel mai bun caz, mediocri, slab educați, influențabili, lingușitori, fără convingeri proprii, care doreau cu orice preț să satisfacă superiorii, șefii, și în realizarea acestui scop călcau peste orice și oricine, cu exces de zel își exercitau funcția, își realizau atribuțiile. Augustin Buzura, în romanul „Fețele tăcerii” dedică paragrafe întregi descrierii tipologiei conducătorului satului sau a trimisului responsabil pentru convingerea oamenilor la a intra în colectiv. „Fostul președinte le vânduse oamenilor dreptul de a munci pe vechile lor pământuri. I s-a părut firesc să facă așaa fost escroc ...”³ Vorbind despre trimisul partidului în sat, care avea obligația să convingă țăranii de a se înscrie în colectiv, scrie „Radu și-a găsit menirea în a fi un simplu soldat fără imaginație. E un fel de humanoid sau mai bine o forță a naturii căreia nu-i pasă, face, execută. ... În capul lui nu găsești probabil o urmă de idee, nici nu știe ce-i aia, cu ce se mănâncă Acționa din spirit de conservare a propriilor sale moaște și din orgoliu.”⁴ Părerea autorilor nu este unică, este împărtășită de majoritatea celor care au trăit evenimentele.

Comparând cele două opere, „Gondos atyafiság” a lui Szabó Gyula și „Fețele tăcerii” a lui Augustin Buzura, se poate observa o asemănare extraordinară în descrierea faptelor, a decurgerii evenimentelor, întâmplărilor, ceea ce ne arată că indiferent de care naționalitate era satul, colectivizarea peste tot decurgea la fel, cu președinți și conducători asemănători în fire, mentalitate sau metode. Președintele satului maghiar ne este conturat astfel: „Acum trei luni se certa de dimineață numai cu somnul, și se bucura, dacă îi era acceptat salutul. Azi la primul lui cuvânt se duc oamenii la birou.”⁵ sau în caracterizarea disprețuitoare a sătenilor, el este

²Szabó Gyula, „Gondos atyafiság” (Neamul Gondosilor), Editura pentru literatură, București, 1964, p400

„- Noked külön fel van hívva a figyelméd, hogy ha nem mézsz vetni, szabotálási jegyzőkönyvet vesznek fel, mint Pallós Ferencről a tegnap, aki a köhordási parancsnak eleget tett, de a vetést elszabotálta.

- Hát köhordani is, vetni is hogy menjen egyszerre?

- Az az ő dolga! Ma is kell menjen vetni is, fundamentumásni is Akárcsak te”

³ Augustin Buzura, „Fețele tăcerii”, Editura Curtea veche, București, 2011, p71

⁴idem, p76-77

⁵Szabó Gyula, op.cit., p408

„Ezelőtt három hónappal még csak az álmod kiabálta ki reggelenként a szemekből, s örvendett, ha a köszönését fogadták. Ma már egy szavára mennek az emberek az irodára.”

văcarul satului care toată viața lui s-a uitat numai din spate la vaci. Aceste caracterizări sunt aproape general valabile pentru președinții satelor din acei ani, având în vedere că cei educați, inteligenți care totodată erau bogații satului, erau demiși și partidul numea oamenii săi, oameni muncitori, oameni simpli care se simțeau onorați de oportunitatea oferită de stat, de a deveni conducătorul satului. Problema era că odată ajunși în funcție de conducere, se schimbau în fire și uitau de unde au venit, deveneau autoritari, cruzi și nu acceptau altă părere decât a lor sau a partidului.

Din punct de vedere al toposului, operele sunt foarte asemănătoare, în ambele romane, ca și cum ar fi firi comune, ne este prezentat un sat mic, cât de cât izolat între munți, cu o familie de moșieri mândrindu-se cu o istorie de secole, istorie care a influențat viața satelor respective și care familie este în centrul evenimentelor. La Buzura ne întâlnim cu Măgurenii, la Szabó facem cunoștință cu Gondosii. Ei sunt cei care întruchipează opoziția față de colectivizare, ei sunt care îndură cel mai mult, ei sunt cei care suferă cel mai mult și care se opun și rezistă cel mai mult campaniei de convingere. În amândouă romane, capul familiei, care este bătrânul și înțeleptul satului, rezistă, se opune încercărilor de convingere cu o diplomație și inteligență înăscută rară. Dar la un moment dat, amândoi se găsesc în fața situației limită, când numai viclenia scoate omul din primejdie. Iată o întâmplare reprezentativă, care apare în amândouă opere, cu amănunte bătător la ochi asemănătoare. Aflându-se iarăși la o ședință de convingere, se iscă o bătaie în care ei ar fi trebuit să fie cei „convinși”, dar, și este foarte interesant și remarcabil acest fapt, amândoi își iau inițiativa de a sări pe geam, strigând după ajutor. Dar mai întâi „le pun la loc” pe membrii comisiei de înscriere, își rup hainele și se murdăresc de sânge. Cei de afară, văzându-le astfel, cu haine rupte, plini de sânge, urlând după ajutor, e de la sine înțeles că lor le-au dat crez iar membrii comitetului au trebuit să dea explicații. Puși astfel în situație penibilă, membrii comisiei nu le-au putut trage la răspundere, dar răzbunarea nu s-a lăsat mult așteptat. Din acest episod cumva pierdut în șirul evenimentelor, pentru că nu este evidențiat sau scos din firul epic pentru a avea putere scenică, se poate observa încă o dată asemănarea mentalității cu care este înzestrat omul, indiferent de naționalitate, de situația financiară sau de educație. Cu toții acționează în același mod în situații limită.

Atât în opera lui Szabó Gyula cât și în romanul lui Augustin Buzura revedem anii 1949-50, când evenimentele se află încă în etapa de început a colectivizării, când trimișii partidului, adepții colectivizării se mai comportau cu strop de amabilitate cu cei „încăpățânați” sau cei nehotărâți. Țăranul adevărat, cu iubire de pământ învățat încă din strămoși, rezistă până la ultima picătură de sânge și îndură și familia lui împreună cu el. Strădania de a ocroti pământul, averea, moștenirea, oricât de mare sau de mică ar fi ea, a adevărit însă a fi de prisos. Când convingerea nu dădea rezultat, susținătorii colectivului au scos metodele brutale din sac. Amenințări, confiscări, pedepse, amenzi, obligări, umilire, totul le era permis, pentru că „de sus” nu se primeau indicații despre cum să rezolve sau să execute cele ordonate și solicitate, ci le era transmis numai un ordin. Restul depindea de imaginația slujitorilor comunismului. Astfel s-a ajuns la proceduri inumane, la atitudini barbare care au condus și au dat ca rezultat înfrângerea moșierilor. Fiind și ei ființe umane, cu putere de rezistență limitată, aceștia au semnat și și-au cedat pământurile, animalele, bunurile agonisite, ducând cu ei în colectiv și restul oamenilor satului, care în majoritatea cazurilor fiind nehotărâți, așteptau ca pasul decisiv să fie făcut de cel care le conduce(a).

Acești țărani sau moșieri, care până atunci lucrau pământul lor, propriu, moștenit sau cumpărat cu mari greutăți, de la o zi la alta au rămas fără scop de viață. A lucra pentru ca alții să aibă? Nu. A se chinui pe pământul celuiilalt, pământ de calitate slabă care nu dă roade? Nu. Cel care a lenevrit toată viața acum să aibă tot atât ca și el, care cu sudoarea lui a udat

pământul? Nu. Urmarea ne-a confirmat sau ne-a dovedit istoria. Sate pustiite, pământuri lăsate în paragină, animale slabe, bolnave, recoltă de ultimă calitate. S-au susținut câteva colective model, care se arătau vizitatorilor, dar satul, țăranul, gospodarul, agricultorul au dispărut de pe harta țării. Bărbații s-au dus în oraș să lucreze, femeile rămase în sat nu aveau forța necesară prelucrării pământului, care a fost cultivat numai în aparență.

Romanul lui Szabó Gyula nu ne dă amănunte despre anii ce au urmat, el își termină povestea într-o atmosferă pozitivă, cu final deschis, încheiând povestea cu prezentarea a doi protagoniști fericiți, care speră că viitorul va fi bun, spunând că „Și așa va fi cumva...”⁶. Contrar acestui roman, Augustin Buzura ne arată consecința colectivizării: case vopsite strident, garduri din fier forjat, autobuz care duce oamenii la lucru în oraș, lucruri moderne, de înnoire, dar care nu își au locul într-un sat. Satul tradițional cu obiectele sale, cu trăsăturile sale seculare nu mai era nicăieri. Nici oamenii nu mai sunt ca altădată, comunicativi, cu o inteligență scilpitoare înăscută care ne-a lăsat ca moștenire atâtea proverbe, zicători, povești și întâmplări de oralitate splendidă. Parcă s-au prostit oamenii. Au devenit ființe fără inițiativă, tăcuți, speriați, băniutori. Se poate trage și concluzia, că marea greșală a procesului colectivizării a fost și faptul că a avut ca urmare slăbirea forței de muncă umană, contrar ideii inițiale de a o dezvolta.

Mentalitatea timpului, politicul, contradicția dintre nivelul de educație și locul ocupat în societate sunt puternic și în manieră realistă arătate prin personajele operelor. Romanele abundă în exemple și ne arată imagine fidelă a realității, prezentându-ne moralitatea, stilul, limbajul și comportamentul liderilor timpului care erau niște fanatici politici care au dus pentru acapararea puterii o luptă distrugătoare, au făcut compromisuri fără scrupule și trăiau în spaimă permanentă. În lumea conducătorilor comuniști nimic nu era real. Tovarășii mințeau în față pe oricine, denaturau adevărul în fața lumii și chiar și în fața lor înșile. Atât Augustin Buzura cât și Szabó Gyula au făcut un efort aproape inuman pentru a se orienta în această mocirlă a ipocriziei, reușind să lase posterității o imagine reală în privința celor suspuși.

Operele ne arată că aderarea țăranilor la colectiv nu s-a realizat de bună voie – după cum vestea propaganda - ci numai prin represalii, șantaj și forță astfel că „primăvara socialistă” din punct de vedere uman și moral a devenit iarna cea mai crudă a țăranilor și a familiilor. Și satul nu și-a revenit. Țăranii au devenit nepăsători față de pământ, față de animale și față de consăteni. Înaintea colectivizării se ajutau reciproc la munci, în colectiv însă au învățat lenea, au învățat să aștepte unul după celălalt, așa cum ne arată Augustin Buzura în romanul său. Cititorul operei se simte oarecum dezamăgit de țăran, de sat, dar în timpul lecturii trebuie ținut cont de acei împrejurări care i-au schimbat, de anii lungi care i-au transformat pe acești oameni cărora le-a fost interzisă viața tradițională, învățată de la antecesori și obișnuită de-a lungul secolelor, oameni cărora le-a fost ruptă rădăcina. Operele menționate parcă sunt un stigăt de ajutor pentru reluarea acestui mod de viață, pentru regăsirea originilor. Vocea autorilor este tristă, este un bocet către posteritate, justificând vorbele criticului Cornel Ungureanu despre „Fețele tăcerii” că „E un roman frescă, un roman ”cu temă”, un roman-document ... Lipsesc cerebralitatea ... dar nu și remarcabila tensiune, strigătul patetic, vigoarea atitudinii.”⁷.

La apariție ambele romane au fost primite cu laude din partea cititorilor. Cenzura era de altă părere, obligându-l pe Szabó Gyula să-și „rescrie” opera. Despre opera lui Augustin Buzura jurnalista Clara Mărgineanu comentează astfel: „Romanul ”Fețele tăcerii”, înfățișează

⁶Szabó Gyula, op.cit., p.632

„De azért így is lesz valahogy...”

⁷Cornel Ungureanu, „Proza românească de azi”, Editura Cartea Românească, București, 1985, p.539

o dramă colectivă, analizează cumplitul deceniu șase, prezentând erorile cooperativizării forțate, petrecute în plin stalinism. Roman de reflecție psihologică și de retrospectivă istorică, apărut la trei ani după aplicarea celebrelor „teze din iulie” din 1971, „Fețele tăcerii” a făcut senzație, având soarta cărților multiplicată clandestin și vândute la negru⁸La fel, cuvinte apreciative s-au scris și despre romanul lui Szabó Gyula, afirmând că „Integritatea relațiilor umane, ... și nu în ultimul rând dezvăluirea sinceră a problemelor colectivizării a ridicat opera lui Szabó Gyula cu mult deasupra celorlaltor romane ale satului apărute mai devreme.”⁹ Este romanul care a contrazis pentru prima dată imaginii schematice ale satului și care măsoară evenimentele politice prin soarta sătenilor și care face bilanțul faptelor politice prin prisma destinilor individuale.

BIBLIOGRAPHY:

- Alex. Ștefănescu, *La o nouă lectură- Augustin Buzura (II)*, Revista România Literară, 2004, Nr. 33
- „A magyar irodalom története 1945-1975”, vol 3., Editura Akadémiai Kiadó, Budapesta, 1982
- Augustin Buzura, „Fețele tăcerii”, Editura Curtea veche, București, 2011
- Berger P. L., Luckmann T., „Construirea socială a realității”, Editura Univers, București, 1999
- Cornel Ungureanu, „Proza românească de azi”, Editura Cartea Românească, București, 1985
- Dávid Gyula, *A román próza új erővonalai*, Korunk, 1968, Nr. 10
- Dorin Dobrinu, Constantin Iordachi (editori) „Țărănimea și puterea. Procesul de colectivizare a agriculturii în România (1949-1962)”, Editura Polirom, Iași, 2005
- Gabriel Dimiseanu, *Opinii literare*, București, Editura Cartea Românească, 1978
- Streinu Vladimir, „Pagini de critică literară”, vol. III, Editura Minerva, București, 1974
- Szabó Gyula, „Gondos atyafiság” (Neamul Gondosilor), Editura pentru literatură, București, 1964
- Vianu Mureșan, „*Transcendența oarbă în opera lui Augustin Buzura*”, Ziarul Tribuna, 2008, Nr. 149
- Vladimir Tismăneanu, „Raport final” CPACDR, București, 2006

⁸Clara Mărgineanu, „«Fețele tăcerii», un roman care incriminează”, jurnalul.ro/cultura/artes-vizuale/

⁹Kántor Lajos, „Szeresd az élőket. Hazai magyar elbeszélők”, Editura dacica, Cluj Napoca, 1971, p.143

„Az emberi kapcsolatok teljessége, ... és nem utolsósorban a szövetkezetesítés gondjainak őszinte feltárása emelte Szabó Gyula művét magasan az előző faluregények fölé.”